

ಭಾರತೀಯರ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳು

ಹನುಮಜಯನ್ತ್ರಿ

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ರಂಗಪ್ರಿಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಃ

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಕಾಶನ

ನಂ. 37/8, G4, ಲೀಸಾ ಅಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ಸ್,

4ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ಲಾಲ್‌ಬಾಗ್ ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - 27.

ದೂರವಾಣಿ: 2227 8231, Mob: 9448078231, 9591470345

Email : bsp1lg@gmail.com; web; www.bharathasamskruthi.com

Title : **HANUMAJJAYANTI – Under Bharatiyara Habba Haridinagalu-** A collection of festivals of India, written by Sri Sri Rangapriya Sri Sri: and published by Bharatha Samskruthi Prakashana, Bangalore.

Under the guidance of His Holiness Sri Sri Rangapriya Swamiji

ಶ್ರೀರಂಗ ಮಹಾಗುರುಗಳ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ
ಈ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

E-Edition : November 2015

pages : 26 + 2

Price: Rs. 20-00

© with publisher

Published by :

Bharatha Samskruthi Prakashana

No. 37/8 G4, Leesa Apartment, 4th Cross,

Labagh Road, Bangalore - 27,

Phone: 22278231, 26765381, Mobile: 9448078231, 9591470345

URL: www.bharathasamskruthi.com, email: bsp1lg@gmail.com

Copies available at :

Bharatha Darshana,

No. 163, Manjunatha Road, 2nd block,

Thyagaraja Nagar,

Bangalore - 560 028 Ph : 26765381

Printed by :

Laser Line Graphics

Bangalore - 560 027 Ph: 22278231

ಹನುಮಜ್ಜಯಂತಿ

ಚೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನವಮಿಯ ನಂತರ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಪರ್ವ ಹನುಮಜ್ಜಯಂತಿ. ಅಂದು ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ ದೇವರು ಹನುಮಂತ. ಅಂಜನೇಯ, ಮಾರುತಿ, ಪ್ರಾಣದೇವರು, ತಿರುವಡಿ, ಮಹಾವೀರ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮತ್ತು ಭಕ್ತರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವ ಮಹಾತ್ಮ. ರಾಮನವಮಿಯಂದು ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದ ನಂತರ ಅದಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಂದು ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವರ ಭಕ್ತಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರನಾಗಿ, ಭಕ್ತಜನಪ್ರಿಯನೂ ಬುಧಜನಪ್ರಿಯನೂ ಬಹುಜನಪ್ರಿಯನೂ ಆಗಿರುವ ಈ ದೇವನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ ಬಂದಿರುವುದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ. ರಾಮಾಯಣ, ಭಾರತ, ಪುರಾಣ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಂಗೀತ, ಕಾವ್ಯ ಮುಂತಾದುವುಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ,

“ರಾಮನ ಬಂಟ ಹನುಮಂತ, ತಿರುಪತಿಯೆಂಬುದೆ ವೈಕುಂಠ”

“ಹನುಮನಿಲ್ಲದ ಹಳ್ಳಿಯೇ? ಗಣಪನಿಲ್ಲದ ಗ್ರಾಮವೇ?”

ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯದ ವಚನಗಳೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಭಾವಭಂಗಿಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಅವನ ವಿಗ್ರಹಗಳೂ, ಚಿತ್ರಗಳೂ, ಗುಡಿಗೋಪುರಗಳೂ ನಮ್ಮ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅವನು ಬೀರಿರುವ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಅಂಜನೇಯನನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವರು ಮಾತ್ರವೇ ಈ ಉತ್ಸವವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಇದು ದೇಶದ ಸರ್ವಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ಮಾನ್ಯನಾಗಿ ವ್ಯಾಪಕನಾಗಿರುವ ದೇವನ ವಿಷಯವಾದ ಹಬ್ಬವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಪರ್ವವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುವಾಗ ಅದರ ದೇವತೆಯಾದ

ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕುರಿತೇ ನಾನಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತವೆ. ಹನುಮಂತ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆಯೇ? ಅಥವಾ ವಾಸ್ತವವಾದ ಪದಾರ್ಥವೇ? ಅವನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ? ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿಯೇ? ಪೂಜೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ದೇವನೇ? ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನನ್ನು ಮಹಾವಿಶ್ವಾಸ-ಭಕ್ತಿ-ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆ ಭಾವನೆಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಶಿಥಿಲಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನೇಕ ವಾದಗಳನ್ನೂ ನಾವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಆ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತೇವೆ.

1) ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನೆರಳಿನ ಭೂತದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಹನುಮಂತನ ಆಕಾರವನ್ನು ತಾಳಿತು. ಅವನು ಮೂಲತಃ ಕಾಡುಜನರ ದೇವತೆ. ಆರ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಾರ್ಯ ಜನಾಂಗಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ನಾಗರಿಕತೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಬೆಸುಗೆ ಹೊಂದಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಹಿಂದೂದೇವತೆಗಳ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಎಂಬುದು ಒಂದು ವಾದ.

2) ಹನುಮಂತನು ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆಯ ಪ್ರತೀಕ, ಆದರೆ ಉಚ್ಚ ಕಲ್ಪನೆಯ ಪ್ರತೀಕವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಆರ್ಯ-ದ್ರಾವಿಡ ಜನಾಂಗಗಳ ಸಂಘರ್ಷವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದ್ರಾವಿಡನಾಯಕರು ಸ್ವಜಾತಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಬಗೆದು ಆರ್ಯರಾಜನಿಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿದ ದಾಸ್ಯಭಾವದ ಪ್ರತೀಕ ಅವನು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯರಿಂದ ಪುರುಷರ ಪುರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗದ ಪ್ರತೀಕ ಅವನು ಎನ್ನುವವರೂ ಉಂಟು.

3) ಅವನು ಒಂದು ಕಪಿಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿ ಎಂಬ ಮತವೂ ಇದೆ.

4) ಹನುಮಂತನು ಕಲ್ಪನೆಯ ಪ್ರಸೂತಿಯಲ್ಲ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪುರುಷ. ಆದರೆ ಅವನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ಕಪಿಯಲ್ಲ; ಕಪಿಯ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅರಣ್ಯ ಬಣದ ಒಬ್ಬ ನಾಯಕ. ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮನಂತೆಯೇ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೇವರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು ಎಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

5) ಅವನು ಕಾಡುಜಾತಿಯ ಜನರ ನಾಯಕನಲ್ಲ. ನಾಗರಿಕ ಜನಾಂಗದ

ಒಬ್ಬ ನೇತಾರ. ಅದರಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಜಾಣ, ಕನ್ನಡದ ಕಲಿ ಅವನು ಎಂದು ಕೊಂಡಾಡುವವರೂ ಉಂಟು.

6) ಹನುಮಂತನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡುವ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಸಾಹಿತ್ಯವಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳುವುದಾದರೆ: ಅವನೊಬ್ಬ ವಾನರಜಾತಿಯ ಮುಖಂಡ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಅರಸಾದ ಕಪಿರಾಜ ಸುಗ್ರೀವನ ಮನೀಷಿಯೂ ಹಿತೈಷಿಯೂ ಆದ ಸಚಿವ: ಕೇಸರಿಯೆಂಬ ವಾನರನಾಯಕನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅಂಜನಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಜನಿಸಿದವನು.

“ಅಹಂ ಸುಗ್ರೀವಸಚಿವಃ ಹನೂಮಾನ್ಮಾಮವಾನರಃ |”

“ಯತ್ರ ರಾಜ್ಯಂ ಪುಶ್ತಾಸ್ತಸ್ಯ ಕೇಸರೀ ನಾಮ ವೈ ಪಿತಾ ||

ತಸ್ಯ ಭಾರ್ಯಾ ಬಭೂವೈಷಾ ಹಂಜನೇತಿ ಪರಿಶ್ರುತಾ |

ಜನಯಾಮಾಸ ತಸ್ಯಾಂ ವೈ ವಾಯುರಾತ್ಮಜಮುತ್ಸಮಮ್ ||” (ಸುಂದರ 34-41)

ಧೀರವೀರಾಗ್ರಣಿ, ಪ್ರತುತ್ಸನ್ನಮತಿ, ದೂತಸತ್ತಮ, ನೀತಿನಿಪುಣ:

“ತೇಜೋ ಧೃತಿಃ ಯಶೋ ದಾಕ್ಷ್ಯಂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ವಿನಯೋ ನಯಃ |

ಪೌರುಷಂ ವಿಕರ್ಮೋ ಬುದ್ಧಿಃ ಯಸ್ತಿನೈತಾನಿ ನಿತ್ಯದಾ ||”

(ಯುದ್ಧ 128-78)

“ಯೋ ಹಿ ಭೃತ್ಯೋ ನಿಯುಕ್ತಸ್ಯನ್ ಭರ್ತಾ ಕರ್ಮಣಿ ದುಷ್ಕರೇ |

ಕುರ್ಯಾತ್ಪದನುರಾಗೇಣ ತಮಾಹುಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಮ್ ||” (ಯುದ್ಧ 1-8)

“ತ್ವಯೈವ ಹನುಮನ್ನಸ್ತಿ ಬಲಂ ಬುದ್ಧಿಃ ಪರಾಕ್ರಮಃ |

ದೇಶಕಾಲಾನುವೃತ್ತಿಶ್ಚ ನಯಶ್ಚ ನಯಪಂಡಿತ ||’

(ಕಿಷ್ಕಿಂಧ 44-7)

ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರ:

“ನ ತು ಮೇ ಮನಸಾ ಕಿಂಚಿತ್ ವೈಕೃತ್ಯಮುಪಪದ್ಯತೇ” (ಸುಂದರ 11-40)

ಸಮುದ್ರಲಂಘನ, ಸೀತಾನ್ವೇಷಣ, ರಾಕ್ಷಸನಿಗ್ರಹ, ಲಂಕಾದಹನ, ಪರ್ವತಾಹರಣವೇ ಮುಂತಾದ ಅವನ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಸಗಳೂ ರೋಮಾಂಚಕರ ವಾದುವು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವಪ್ರಧಾನರ ಅಸಾಧಾರಣ ವರಬಲದಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾದವನು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅತ್ಯಂತ ವಿನೀತ, ರಾಮನ ದಾಸನೆಂದು ತನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆಪಡುವ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠ.

ಕಪಿಯ ರೂಪ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಅವನು ದೇವತಾಪುತ್ರನೇ. ಅದ್ಭುತಸಿದ್ಧಪುರುಷ, ಕಾಮರೂಪಿ.

“ಮಾನುಷಂ ಧಾರಯನ್ಮೂಷಮಯೋಧ್ಯಾಂ ತ್ವರಿತೋ ಯಯೌ”

(ಯುದ್ಧ 128-19)

“ಭಿಕ್ಷುರೂಪಂ ತತೋ ಭೇಜೇ ಶಕಬುದ್ಧಿತಯಾ ಕಪಿಃ”

(ಕಿಷ್ಕಿಂಧ-32)

7) ಇತಿಹಾಸರತ್ನವಾದ ಮಹಾಭಾರತವೂ ಮಾರುತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣವು ಹೇಳುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಆತನು ಭೀಮಸೇನನಿಗೂ ಅರ್ಜುನನಿಗೂ ಮಾಡಿದ ಪರಮೋಪಕಾರವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ:

ಯದಾ ಸಿಹ್ಮರವಂ ವೀರ ಕರಿಷ್ಯಸಿ ಮಹಾಬಲ |

ತದಾಹಂ ಬೃಂಹಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಸ್ವರವೇಣ ಪರಂತಪ ||

ವಿಜಯಸ್ಯ ಧ್ವಜಸ್ಥಶ್ಚ ನಾದಾನ್ಮೋಕ್ಷಾಮಿ ದಾರುಣಾನ್” (ಮ.ಭಾ.ವನ 151-16)

8) ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತವು ಆತನು ಪರಮಭಾಗವತ, ಕಿಂಪುರುಷವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸೀತಾರಾಮನ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವವನು ಎನ್ನುತ್ತದೆ:

“ಕಿಂಪುರುಷೇ ವರ್ಷೇ ಭಗವನ್ಮಮಾದಿಪುರುಷಂ ಲಕ್ಷಣಾಗೃಹಮ್ |

ಸೀತಾಭಿರಾಮಂ ರಾಮಂ ತಚ್ಚರಣಸಂನಿಕರ್ಷಾಭಿರತಃ ||

ಪರಮಭಾಗವತೋ ಹನುಮಾನ್ ಸಹ ಕಿಂಪುರುಷೈರವಿರತಭಕ್ತಿರುಪಾಸ್ಮೇ”

(ಭಾಗ 5-19-1)

9) ಶಿವಪುರಾಣವೂ ಅವನ ದಿವ್ಯಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾ ಅವನು ರುದ್ರದೇವರ ಅವತಾರ ಎಂದು ಉದ್ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ:

“ರುದ್ರಾವತಾರೋ ಭಗವಾನ್ ಭಕ್ತೋದ್ಧಾರಕರಸ್ಸವೈ”

“ಸರ್ವಸೈನ್ಯಂ ರರಕ್ಷಾಸೌ ಮಹಾದೇವಾತ್ಮಜಃ ಕಪಿಃ”

“ಮಾತುರಾಜ್ಞಾಮನುಷಾಪ್ಯ ರುದ್ರಾಂಶಃ ಕಪಿಸತ್ತಮಃ” (ಶತರುದ್ರಸಂಹಿತ ಅ20)

ಉಳಿದ ಪುರಾಣಗಳೂ ಕೂಡ ಆತನನ್ನು ದೇವಾಂಶಸಂಭೂತ, ಧೀರ, ವೀರ, ಧೀಮಂತ, ಚಿರಂಜೀವಿ, ಮಹಾಯೋಗಿ, ಮುಂದಿನ ಬ್ರಹ್ಮಪಟ್ಟದ ಅಧಿಕಾರಿ ಎಂದು ಸಾರುತ್ತವೆ.

10) ನಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಕೂಡ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಅವನನ್ನು ದೇವರನ್ನಾಗಿ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. “ಹನುಮಾನ್ ದಾಸ್ಯೇ ಚ ಸಖ್ಯೇಽರ್ಜುನಃ” ಎಂಬಂತೆ ಭಗವಂತನ ದಾಸ್ಯರೂಪದ ಭಕ್ತಿಗೆ ಉಜ್ವಲಾದರ್ಶವೆಂದು ಅವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನ ಶ್ರೀರಾಮನಿಷ್ಠೆಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ: ಒಮ್ಮೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಕೃಷ್ಣರೂಪದಲ್ಲಿ

ಅವನಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಲು ಬಂದ. ಆಗ ಆ ಭಕ್ತಾಗ್ರಣಿಯು, “ದೇವ, ನೀನು ಶ್ರೀರಾಮನ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಬೇಕು. ನಿನ್ನ ರುಕ್ಮಿಣಿಯು ಸೀತೆಯಾಗಬೇಕು. ನೀನು ಕೊಳಲಿನ ಬದಲು ಕೋದಂಡವನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ತಾನೇ ನಾನು ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು” ಎಂದನಂತೆ. ಇದು ರಂಜಕವಾದ ಕಥೆ. ರಾಮಾಯಣ ಪಾರಾಯಣ ನಡೆಯುವ ಜಾಗದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅವನು ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಯಾಗಿ ಭಗವದ್ರಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಉಪಸ್ಥಿತ ನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ‘ಹನುಮಂತನ ಮಣೆ’ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಪೀಠವನ್ನು ಪೂಜಕರು ಅವನಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ಶ್ರೀರಾಮಕಥಾ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ವೇಷಾಂತರದಲ್ಲಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅವನು ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವ ಅನೇಕ ಭಕ್ತಕಥೆಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ದುಃಸ್ವಪ್ನನಾಶ, ಭೂತಭೇತಾಳಾದಿ ಪೀಡಾಪರಿಹಾರ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಜಯ, ಆರೋಗ್ಯ, ವಾಕ್‌ಪಟುತ್ವ, ಶ್ರೀರಾಮಭಕ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಫಲಗಳಿಗಾಗಿ ಆ ದೇವನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ ಭಕ್ತರು.

ಈ ನಾನಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಯ ತಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿ ತೂಗಿದಾಗ ನಮಗೆ ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ:

ಅವನು ವಿಂಧ್ಯಾರಣ್ಯದ ಭೂತ, ಕಪಿಮಾನವ, ವಾನರ ಲಾಂಛನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ನರ-ಇತ್ಯಾದಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲ. ಅವು ಜನರ ಮೈಬಣ್ಣ ಮತ್ತು ಮಾಟಗಳ ನೋಟ, ಶಬ್ದಾರ್ಥಕಲ್ಪನಾಚಾತುರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಬಂದ ಊಹಾಪೋಹಗಳು. ದ್ರಾವಿಡರು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ದಸ್ಯುಗಳು, ಆರ್ಯರು ಅವರ ದೇಶ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಎರಡೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಗಮವಾಯಿತು ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಕಂಡ ದುರ್ಬಲ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೇ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ, ಇತಿಹಾಸಗಳೂ “ದಸ್ಯುಗಳೆನ್ನುವವರು ಭೌತಿಕವಾದ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕವಾದ ಆಸ್ತಿ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡುವವರು, ಅವರನ್ನು ದಂಡಿಸಿ ಧರ್ಮಸೇತುವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಹಜವೂ, ಸರಳವೂ, ಸುಭಗವೂ ಆದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇಂತಹ ದಸ್ಯುಗಳು ಯಾವ ದೇಶ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ಇರಬಹುದು. ಈ ಆಶಯವನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ದಸ್ಯುಗಳು ಒಂದು

ಜನಾಂಗವೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವರೊಡನೆ ಮತ್ತೊಂದು ಜನಾಂಗದ ಸಂಘರ್ಷವೇ ಪ್ರಾಚೀನಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದವರು ದೇಶಾಂತರದ ಮತಾಂಧರು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಜನರ ಬುದ್ಧಿಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಜನರ ಬಗೆಗೆ ವಿದ್ವೇಷದ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಲು ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಆಧಾರಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ಮಹಾಪರ್ವದ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ವಿರೋಧಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲಾ ಚಮತ್ಕಾರದ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ದಂತಕಥೆಗಳನ್ನೂ ನಾವು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೆಂದು ನಂಬಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವಿರೋಧವಾದ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಕಪಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ, ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಗಳು ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಆದಿಕಾವ್ಯದಲ್ಲೇ ಸಮಾಧಾನ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಹನುಮಂತನು ಸಾಧಾರಣವಾದ ಕಪಿಯಲ್ಲ, ರಾಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವತಾರಮಾಡಿದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಅವತರಿಸಿದ ದೇವತೆ ಅವನು ಎಂದು ಅದು ಸಾರುತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗೆ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಅಸಂಭವವೂ ಇಲ್ಲ. ಅವತಾರವೆಂದರೇನು? ದೇವರಿಗೆ ಅವತಾರದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆಯೇ? ಅದು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಎಂಬ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮನವಮೀ ಪರ್ವದ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಅವತಾರವಾದದ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಅದರ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಹನುಮಂತನು ಕಪಿಮಾನವ, ಕಪಿಯ ದ್ವಜವುಳ್ಳ ಮಾನವ ಇತ್ಯಾದಿ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗಳು ಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಹನುಮಂತನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ? ಅಥವಾ ಕಲ್ಪನೆಯೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಅವನು ಪ್ರಾಣತತ್ತ್ವದ ಒಂದು ರೂಪ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಣತತ್ತ್ವವು ಕಲ್ಪನೆಯೋ ಅಥವಾ ವಾಸ್ತವಿಕವೋ? ಎಂದು ನಾವು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಅದು ‘ಕಲ್ಪನೆ’ಯೆನ್ನುವುದಾದರೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವವರಿಗೂ ಪ್ರಾಣವಿಲ್ಲ. ಉತ್ತರ ಹೇಳುವವರಿಗೂ ಪ್ರಾಣವಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಹನುಮಂತನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಹಿಂದೆ ಯಾವುದೋ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ಯಾವುದೋ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡ-ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅಂತಹ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪುರುಷನಲ್ಲ, ಹಿಂದೆಯೂ ಇದ್ದು, ಇಂದೂ, ಮುಂದೂ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಇರುವ ಪ್ರಾಣತತ್ವದ ರೂಪ ಅವನು. ಆ ಶಕ್ತಿಯು ಭೌತಿಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡಿರಬಹುದು ಹೀಗೆಯೇ ಆಗಾಗ್ಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ತತ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೇ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಮನಗಾಣಬೇಕು.

ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಗಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ “ಅವನು ದಾಸ್ಯವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯರಾದ ನಮಗೆ ಅವನು ಆದರ್ಶವಾಗಲಾರ. ನಾವು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬಾರದು” ಎಂದು ಕೆಲವರು ಕರೆಕೊಟ್ಟಿರುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಇದು ಆವೇಶದ ಅಬ್ಬರವೇ ಹೊರತು ಅನುಭವದ ಅರಿಕೆಯಲ್ಲ; ವಿವೇಕದ ಉಪದೇಶವಲ್ಲ-ಎಂದು ನಾವು ನಿವೇದಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿರುವಂತೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಬಹುದು.

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ದಾಸರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದಾಸರು. ಕೆಲವರು ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿಗಳ ದಾಸರು. ಕೆಲವರು ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ದಾಸರು. ಅವರು ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಮೂಗು, ಚರ್ಮ ಮತ್ತು ರಸನೆ (ನಾಲಿಗೆ) ಎಂಬ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ, ವಾಕ್ಯು, ಪಾಣಿ, ಪಾದ, ಪಾಯು, ಉಪಸ್ಥ ಎಂಬ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿಗಳೂ ಏನು ತೋರುತ್ತವೆಯೋ ಅದನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಾರೆ, ಕುಪ್ಪಳಿಸುತ್ತಾರೆ, ಲಾಗ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅವು ಏನೇನು ಬಯಸಿದರೂ ಅದನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲು ಸದಾ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. “ನಮ್ಮ ಕಾಲಿನ ಮೇಲೆ ನಾವು ನಿಲ್ಲುವವರು, ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ ನಡೆಯುವವರು” ಎಂದು ಯಾರು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರೂ ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಹನುಮಂತನಾದರೋ ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಆನಂದಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಆತ್ಮಾರಾಮ ಶ್ರೀರಾಮನ ದಾಸ. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಪಕ್ಷದವರು ಮಾಡುವ ದುಡಿಮೆ ದಾಸ್ಯಗಳ ಫಲ: ಆಯಾಸ, ಅಲ್ಪಕಾಲದ ಸುಖ, ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದ ಸುಖ ಮತ್ತು

ದುಃಖಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಸುಖ. ಎರಡನೆಯ ಪಕ್ಷದವನಾದ ಹನುಮಂತನು ಸ್ವಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ದಾಸ್ಯದ ಫಲವಾದರೋ ಪೂರ್ಣವಾದ ಸುಖ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖ, ಶುದ್ಧವಾದ ಸುಖ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ, ಸಮೃದ್ಧಿ, ಅಮೃತತ್ವ. ಈ ಅನುಭವದ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆಂಜನೇಯನ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ದಾಸ್ಯವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿರುವಾಗ, ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯ ದಾಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಆದರ್ಶ ಮತ್ತು ಉಪಾದೇಯ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವೇಕಿಗಳು ತಾವೇ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಆದರೆ ಅವನು ಕೇವಲ ಕಲ್ಪನೆಯ ವಸ್ತುವಲ್ಲ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹಾಪುರುಷ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಅವನು ಒಂದು ತತ್ವವೇ ಅಥವಾ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆಯೂ ಸ್ಪಷ್ಟಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿಯೂ ಆತನು ಪ್ರಾಣತತ್ವದ ರೂಪ. ಆದರೆ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ತತ್ವವು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಅಸಂಭವವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾದಾಗ ವಿಶ್ವದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ವಿಲಾಸವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಡೆದಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಿಲ್ಪ, ಶಾಸನ-ಮುಂತಾದ ಗುರುತುಗಳಿದ್ದರೆ ಅವನು ಆ ದೇಶದವನು ಎಂದು ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ಈಗ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ದೇಶವನ್ನು ಬೆಳಗಿರಬಹುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ದೇಶದವರು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಹಾಪುರುಷರು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ದೇಶದ ಅಥವಾ ಜನಾಂಗದ ಸ್ವತ್ತಲ್ಲ. ಅವರು ಇಡೀ ವಿಶ್ವದ ಒಂದು ಆಸ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ವಿವೇಕದೊಡನೆ ಆ ಅಭಿಮಾನವು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಹಾನಿಯಿಲ್ಲ. ಉತ್ತರಭಾರತದ ಆಯೋಧ್ಯೆಯ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನಂತೆಯೇ ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಆಂಜನೇಯನೂ ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಇಡೀ ವಿಶ್ವದ ಸ್ವತ್ತು ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಶ್ರೀರಾಮ ಮತ್ತು ಹನುಮರು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಎಂದೋ ಇದ್ದು ಮರೆಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷರಷ್ಟೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಪೂಜ್ಯರೇ. ಅವರ ಸ್ಮರಣೆಯು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಿಲ್ಪ, ಚಿತ್ರ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ತೋರಿಸಿದ ಉತ್ತಮ

ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ನಮಗೆ ಸ್ಪೂರ್ತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ರಾಮ-ಹನುಮರು ಇದ್ದು ಕಣ್ಮರೆಯಾದ ಕೇವಲ ಚಾರಿತ್ರಿಕವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲ. ಅವರು ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗಗಳ ಧ್ಯಾನ, ಆರಾಧನೆಯ ಮೂರ್ತಿಗಳು. ಶ್ರೀರಾಮನ ಜನ್ಮಸ್ಥಲವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು ನಂದಿಗ್ರಾಮದ ನಿಕಟದಲ್ಲಿರುವ ದಹರಾಯೋದ್ಯೆ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮರಾಮನೊಡನೆ ನಿತ್ಯಯೋಗ ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರಾಣದ ಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀಮದಾಂಜನೇಯ. ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಾಗಿ ಅವನು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಕಡೆಯವನು. ಆತನ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಸಕ್ಕೆಂದು ಪ್ರಭುವು ಅವನಿಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಿರುವ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಕಿಂಪುರುಷವರ್ಷ-ಭ್ರೂಯುಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಯೋಗಿಗಳ ಧ್ಯಾನಪ್ರದೇಶದ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನ. ಹೀಗೆ ಒಳಗಿನ ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ಇತಿಹಾಸ-ಎರಡೂ ಸೇರಿರುವಂತೆ ರಾಮ-ಹನುಮರನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗಡಿಬಿಡಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಲ್ಲ. ಒಳಗಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊರಗಿನ ನಾಗರೀಕತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸಿ ಹೊರಗಿನ ನಾಗರೀಕತೆಯನ್ನು ಒಳಗಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳಿಸಿ ಎರಡೂ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ. ಸಂಶಯ ನಿವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಕೊಡುಗೆ ಯನ್ನು ಸಂಶಯಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಶಾಂತಿಯ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ನಾವು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅದು ನಮ್ಮ ದೋಷ.

ಹನುಮಂತನು ಮೊದಲು ಒಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷನೆಂದು ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವನಲ್ಲಿ ದೈವತ್ವವು ಆರೋಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಎಂಬ ವಾದವೂ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಒಬ್ಬ ಆದರ್ಶ ಮಹಾಪುರುಷನೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದ್ದು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೈವತ್ವಕ್ಕೆ ಏರಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು ಎಂಬ ವಾದವೂ ಒಂದೇ ತೂಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವವುಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ವಾದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ರಾಮನವಮೀ ಪರ್ವದ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಅಂಜನೇಯನಿಗೆ ದೈವತ್ವ ಆರೋಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೂ ಅದೇ ನೀತಿಯು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಹನುಮಂತನು ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿ, ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿ ಮುಂತಾದವರಂತೆ ಚಿರಂಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ.

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾ ಬಲಿವ್ಯಾಸಃ ಹನೂಮಾಂಶ್ಚ ವಿಭೀಷಣಃ |

ಕೃಪಃ ಪರಶುರಾಮಶ್ಚ ಸಪ್ತೈತೇ ಚಿರಜೀವಿನಃ ||”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಚಿರಂಜೀವಿಗಳು ಎಂದರೆ ಏನು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಚಿರಂಜೀವಿಗಳು ಎನ್ನುವವರು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ದೇಹನಾಶವೇ ಇಲ್ಲ-ಎಂದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಭಾವನೆ. ಆದರೆ ಆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಕಾಲ ಬದುಕಿರುವವನು ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಬದುಕಿರುವವರು ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವಿಗಳು ಬದುಕಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ದೇಹಧಾರಣೆ ಮಾಡುವವರು ಚಿರಂಜೀವಿಗಳು. ಅಂಜನೇಯನ ಚಿರಂಜೀವಿತ್ವದ ಕಾಲದ ಅವಧಿಯು ಈ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪ. ನಮಗೆ ಅಂಕಗಣಿತದ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕುವಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ಈ ಭೌತಿಕ ದೇಹದೊಡನೆ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ. ತಪೋಬಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಭಗವಂತನ ವಿಶೇಷ ಸಂಕಲ್ಪಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾಲದ ಕೆಲವು ಪದರಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮತತ್ತ್ವಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ದೇಹವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅದು ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಧ್ರುವಪ್ರದೇಶದ ತಂಪು ಹವೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟ ವಸ್ತುಗಳು ಬಹುಕಾಲದ ನಂತರವೂ ವಿಕಾರ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಪರಿಚಿತವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಶೀತಯಂತ್ರ (ರೆಫ್ರಿಜರೇಟರ್) ದಲ್ಲಿಟ್ಟ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಬಹುಕಾಲ ಕೆಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದು ಬಹಳ ಕಾಲ ಕೆಡುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಉಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪದಾರ್ಥವು ಬಹಳ ಕಾಲ ಕೆಡದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ನಿಸರ್ಗದಿಂದಲೇ ದೀರ್ಘಜೀವಿತಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕೂಡಿಬಂದ ಸಂಯೋಜನೆ, ತಪಸ್ಸಿದ್ದಿಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ ದೇಹವು ಚಿರಕಾಲ ಉಳಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯ.

ಅಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬದುಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಬೇಸರವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಕೆಲವರು ಕೇಳಬಹುದು. ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳ ಅನುಭವ ಇರುವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಬರಬಹುದು.

ಆದರೆ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ಇಂದ್ರಿಯಭೋಗದ ಸುಖಸಾಧನಗಳು ಎಲ್ಲಾ ತುಂಬಿದ್ದರೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಬೇಸರ ಉಂಟಾಗಬೇಕು? ಎಂದು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೆಲವರು ಕೊಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಹನುಮಂತರಾಯರು ಅಂತಹ ಸಂಸಾರ, ಸುಖಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ದೀರ್ಘತರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಬರಬೇಕಲ್ಲಾ ಎಂದು ವಾದಸರಣಿ ಮುಂದುವರಿಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖಗಳೆಲ್ಲಾ ಇದ್ದರೂ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲಾನಂತರವಾದರೂ ಬೇಸರವು ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೇ “ನಿನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಾಮಗಳ ಒಡೆಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಕಾಮಗಳೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ (ಕಾಮಾನಾಂ ತ್ವಾ ಕಾಮಭಾಜಂ ಕರೋಮಿ)” ಎಂದು ಯಮಧರ್ಮರಾಜನು ಭರವಸೆ ಕೊಟ್ಟರೂ, ವಿವೇಕಿಯಾದ ನಚಿಕೇತನು “ಅತಿ ದೀರ್ಘೇ ಜೀವಿತೇ ಕೋ ರಮೇತ?” ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ರತಿಯುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ - ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ತನಗೆಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖಗಳು ಇದ್ದರೂ ತನ್ನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜನರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ನೋಡಿ “ಸಾಕಷ್ಟಾ ಈ ದೀರ್ಘಜೀವನ” ಎಂದೆನಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅಧರ್ಮವು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, “ಈ ಅಧರ್ಮದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ನನಗೆ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೂ ನಾನು ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ದೀರ್ಘ ಜೀವನವು ಒಂದು ಶಾಪದಂತೆ” ಎಂದು ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರಾದ ಕೆಲವು ಜನರಿಗೆ ಅನ್ನಿಸಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಹೇಗಿದ್ದರೂ ದೀರ್ಘಜೀವನವು ಬೇಸರವನ್ನು ತರಲೇಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಹನುಮಂತನು ಅದನ್ನು ಏಕೆ ಬಯಸಿದ? ಎಂದರೆ ಅವನು ಅದನ್ನು ಬಯಸಿ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಚಿರಕಾಲ ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಸ್ತಂಭವಾಗಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಅವನಿಗೆ ಆ ಜೀವನವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದನು. “ಜೀವಿತೇ ಕೃತ ಬುದ್ಧಿವಂತ ಮಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂ ವಿಲೋಪಯ | ಮತ್ಕಥಾಃ ಪ್ರಚಿರಷ್ಯಂತಿ ಯಾವಲ್ಲೋಕೇ ಹರೀಶ್ವರ | ತಾವದ್ರಮಸ್ತು ಸುಪ್ರೀತೋ ಮದ್ವಾಕ್ಯಮನುಪಾಲಯನ್” (ರಾಮಾ. ಉತ್ತರ 9-9) ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಭೌತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿರಕಾಲ ಇರಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಭುವು ಆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದವನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆಯೇ? ರಾಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಅಗ್ರೇಸರನಾಗಿದ್ದ ಅಂಜನೇಯನಲ್ಲಿ ಆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿತ್ತು. ಅವನು

ಅನುಭವಿಸುವುದು ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಆನಂದ. ಎಂದಿಗೂ ಬೇಸರ ವನ್ನುಂಟುಮಾಡದ ಪರಮಾನಂದ. ಆತ್ಮಾನಂದ. ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ ರಾಮಮಯವನ್ನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾ “ಸದಾ ರಾಮರಾಮೇತಿ ರಾಮಾಮೃತಂ ತೇ | ಸದಾ ರಾಮಮಾನಂದನಿಷ್ಠಂದಕಂದಂ | ಪಿಬಂತಂ ನಮಂತಂ ಸುದಂತಂ ಹಸಂತಂ | ಹನೂಮಂತಮನ್ತರ್ಭಜೇ ತಂ ನಿತಾಂತಂ” ಎಂಬಂತೆ ರಾಮನ ಧ್ಯಾನಾನಂದದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಅವಗಾಹನೆಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅವನಿಗೆ ಭೌತಿಕಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿದಾಗಲೂ ಯಾವ ಬೇಸರವೂ ಇರಲು ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. “ತತೋ ನ ವಿಜುಗುಪ್ಸತೇ” ಸಿದ್ಧಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಸಕ್ತ ನಾದ ದಾಸವರೇಣ್ಯನೂ ಸದಾನಂದಾನುಭವರಸಿಕನಾದ ಜ್ಞಾನಿವರೇಣ್ಯನೂ ಆಗಿರುವ ಅವನಿಗೆ ಚಿರಂಜೀವಿತ್ವವು ಜುಗುಪ್ಸೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದಿಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಕು. ಇದು ಅವನ ಚಿರಂಜೀವಿತ್ವದ ಪುರುಳು.

ಅಂಜನೇಯನನ್ನು ಪ್ರಾಣದೇವರ ಪುತ್ರ ಎಂದು ಕೆಲವು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಅವನು ರುದ್ರದೇವರ ಅಂಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ. “ರೋಮ ರೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಶಿವಲಿಂಗಗಳ ಉದ್ಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮಹಾಮಹಿಮ” ಎಂದು ಭಕ್ತರು ಅವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅವನು ಯಾವ ದೇವರ ಅಂಶ? ಇಬ್ಬರು ತಂದೆಯರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಚಿತ್ರಸಂತಾನವೇ ಅವನು? ಎಂದೂ ಕೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ದೇವತೆಗಳ ಪತಿಪತ್ನಿಭಾವ ಪಿತೃಪುತ್ರಭಾವ ಅನುಭಾವಗಳನ್ನು ಲೌಕಿಕದ ಸಾಮ್ಯದಿಂದಲೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ರುದ್ರ ಎರಡೂ ದೇವತಾ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವಗಳುಂಟೋ ಅವುಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಮಹಾಮಹಿಮ ದೇವತೆ ಅವನು ಎಂಬ ತತ್ತ್ವಸಮ್ಮತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೇಸರಿಯೆಂಬ ವಾನರವೀರನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅಂಜನೇಯಲ್ಲಿ ವಾಯುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಅವನು ಜಾರಜನಲ್ಲವೇ? ಅವನನ್ನು ಕುಲಮರ್ಯಾದೆ ಶುದ್ಧಿಗಳುಳ್ಳ ಜನರು ಏಕೆ ಪೂಜಿಸಬೇಕು? ಎಂದು ಕೆಲವರು ಕುಚೋದ್ಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಅವರೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ತುಂಬಿರುವ ನಾನಾದೇವತೆಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವು ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರಿಗೂ ಆಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಜಂತುಗಳೂ ಜಾರಜರೇ

ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ದೇವತೆಗಳ ವಿಶೇಷಾನುಗ್ರಹದ ಫಲವಾಗಿರುವ ಘಟನೆಯನ್ನು ಲೌಕಿಕವಾದ ಜಾರತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸುವುದು ಕುಹಕವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯಭಾವಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವ ಅಶುದ್ಧ ಮುಂತಾದುವು ದೇವತಾಭಾವಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದೇ ನೀತಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಬಾರದು.

“ವಾಯುದೇವರು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಮಿತ್ರರು. (ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹರಿ ಎಂದು ಹೆಸರು.) ಇಂದ್ರನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಹೊರಟುಹೋಗಲು ಅವನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವು ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ಉಪೇಂದ್ರನಿಗೆ ಅಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಯುವು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿ ಸಂಭಾವಿತನಾದನು. ಆದರೆ ವಾಯುವು ಬೇರೆ, ಪ್ರಾಣವೇ ಬೇರೆ” ಎಂದೂ ಚಮತ್ಕಾರದ ಮಾತನ್ನು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ವಾಯುವು ಪರಮಪುರುಷನ ಪ್ರಾಣದ ವಿಕಾಸ. “ಪ್ರಾಣಾದ್ವಾಯುರಜಾಯತ” ಎಂಬ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಅವರು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅವನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾದರೆ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಮಿತ್ರನೂ ಮತ್ತು ದಾಸನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. “ವಾತಾದ್ವಿಷ್ಣೋರ್ಬಲಮಾಹುಃ” “ಪ್ರಾಣಶರೀರೋ ಭಾರೂಪಃ”, “ಸಪ್ರಪ್ರಾಣಾಃ ಪ್ರಭವಂತಿ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಾಣಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಣಸ್ವರೂಪವಾದ ಚೈತನ್ಯ ಪ್ರಭು. ಅವನಿಗೆ ಶೇಷಭೂತನಾದವನು ಪ್ರಾಣಸ್ವರೂಪನಾದ ಹನುಮಂತ ಎಂಬುದು ವೈದಿಕತತ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ.

ಹನುಮಂತನು ಪ್ರಾಣತತ್ವ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಕ್ಯಗಳ ಆಧಾರ ವಿರಬಹುದು. ಅವುಗಳನ್ನು ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಸಮರ್ಥಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಾಣತತ್ವವನ್ನು ಹನುಮಂತನೆಂಬ ಸಗುಣ ಸಾಕಾರರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಅಥವಾ ಇದೆಲ್ಲ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸವೇ? ಎಂದರೆ ಮೇಲ್ಕಂಡ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ ತಮ್ಮ ಅನುಭವವೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. “ತತಃ ಪಶ್ಯತಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ತತ್ಸರ್ವಂ ಯೋಗಮಾಸ್ಥಿತಃ”, “ತತ್ಸರ್ವಂ ತತ್ಕ್ಷಣೋ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಧರ್ಮೇಣ ಸ ಮಹಾದ್ಯುತಿಃ” ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೊಂದಿದ್ದ ಶುದ್ಧದೃಷ್ಟಿ, ಸತ್ಯದೃಷ್ಟಿ ಉಂಟಾದಾಗ ನಾವೂ ಅವನನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ

ಕಾಣಬಹುದು. ಇದು ಉನ್ನತ್ತರ ಉದ್ಗಾರವಲ್ಲ, ಪ್ರಚಾರಕರ ಪ್ರಚಾರವಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯದ ಸಂಭಾವನೆಯಲ್ಲ, ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸವಲ್ಲ. ಸುಸಂಸ್ಕೃತರಾದ ಸರ್ವಮನುಷ್ಯರೂ ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾದ ಸಾರ್ವಭೌಮಸತ್ಯ.

ಇಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಸ್ಥಿತಿಯ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಣವಾಗಿರುವ ರಾಮನೊಡನೆ ಅವನ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಸಗುಣಸಾಕಾರರೂಪವಾದ ಮಾರುತಿಯನ್ನೂ ಅಂತರ್ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿ, ಪರಮಾನಂದದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಮಹಾಗುರುಗಳು ಹನುಮಂತಂಚರತ್ನ ಎಂಬ ಸ್ತೋತ್ರಗಾನದ ಮೂಲಕ ಆರಾಧಿಸಿದ್ದ ರಸಮಯವಾದ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇವೆ ಮತ್ತು ಅವರು ಆ ಹನುಮನ ಬಗೆಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ “ಅವನು ಹೊರಗಿನ ಜಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಯೋಗವಿಘ್ನಗಳೆಂಬ ಪ್ರಬಲರಾದ ಮಲ್ಲರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ಸಹಾಯಮಾಡುವ ಪ್ರಭು. ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಅವನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಸಿಂಹಿಕೆ, ಅಕ್ಷಕುಮಾರ ಮುಂತಾದವರೂ ಅಂತಹ ಯೋಗವಿಘ್ನಗಳೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವನು ಸಿದ್ಧಿಪ್ರದನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮಭಕ್ತಿಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಮುಕ್ತಿಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಸಹಾಯಕನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ” ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದ ವಚನಾಮೃತವನ್ನೂ ನೆನೆಯುತ್ತೇವೆ.

ಹೀಗೆ ದೇವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಗಾಹನೆ ಮಾಡಿಯಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಅವನ ಉತ್ಸವದ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ.

ಪೂಜಾದಿವಸ ಮತ್ತು ಸಮಯ

ಉತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ಸಮಯವು ಯಾವುದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಾಸ, ತಿಥಿ ಅಥವಾ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು? ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು? ಎಂಬುದಾಗಿ ಎರಡಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಆ ಎರಡನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೀಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಬಹುದು.

ಹನುಮಜ್ಜಯಂತಿಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡುವ ದಿವಸದ ಬಗೆಗೆ ಮೂರು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. 1) ಚೈತ್ರ ಶುಕ್ಲ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯಂದು ಆಚರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ 2) ಕಾರ್ತಿಕ ಕೃಷ್ಣ ಚತುರ್ದಶಿಯಂದು ಆಚರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು 3) ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶುಕ್ಲ ತ್ರಯೋದಶಿಯಂದು ಆಚರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಎಂಬವು

ಆ ಮೂರು ರೂಢಿಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಉಳಿದವುಗಳು ಉತ್ತರಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ವೈಶಾಖ ಕೃಷ್ಣತ್ರಯೋದಶಿಯಂದೂ ಇದನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

ಮೇಲಿನ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾಣ, ಪೂಜಾಕಲ್ಪ ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳ ಆಧಾರ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ? ಎಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ಗಮನಿಸಿ, ಯುಕ್ತಿಯೇ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಅನಂತರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣ.

ಉತ್ಸವಸಿಂಧು ಎಂಬ ಪೂಜಾಕಲ್ಪಮೀಮಾಂಸೆಯ ಗ್ರಂಥವು “ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತೀನಕ್ಷತ್ರವು ಕೂಡಿದ ಮಂಗಳವಾರದಲ್ಲಿ ಮೇಷಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಶಿವನು ಕಪಿನಾಯಕನಾಗಿ ಅಂಜನಾದೇವಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು.”

“ಊರ್ಜಸ್ವಿ ಚಾಸಿತೇ ಪಕ್ಷೇ ಸ್ವಾತ್ಮಾಂ ಭೌಮೇ ಕಪೀಶ್ವರಃ |

ಮೇಷಲಗ್ನೇಽಂಜನೀಗರ್ಭಾತ್ ಶಿವಃ ಪ್ರಾದುರಭೂತ್ ಸ್ವಯಮ್ ||

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ವ್ರತರತ್ನಾಕರವೂ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದ ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಅಂಜನೇಯನ ಜನ್ಮ ಮತ್ತು ಬಾಲಲೀಲೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ದೊರೆಯುವ ಮಾಹಿತಿಯೂ ಇದೇ ಆಶಯವನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ: “ಆಗತಾನೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಿಶು ಅಂಜನೇಯನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಹಾರವನ್ನು ತರಲು ಅಂಜನಾದೇವಿಯು ದೂರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ, ಆ ಬಾಲಕನು ತಿನ್ನುವ ಹಣ್ಣೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಗಗನಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು. ಅದೇ ದಿವಸವೇ ರಾಹುವು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಬಯಸಿದನು.

“ಯಮೇವ ದಿವಸಂ ಹ್ಯೇಷ ಗೃಹೀತುಂ ಭಾಸ್ವರಂ ಪುಃ |

ತಮೇವ ದಿವಸಂ ರಾಹುಃ ಜಘ್ನಕ್ಷತಿ ದಿವಾಕರಮ್ ||

(ರಾಮಾ. ಉತ್ತರಕಾಂಡ 35-31)

ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವು ಬರುವುದು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಂದು. ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮೇಷಲಗ್ನವು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆಗ ಅಂದರೆ ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದ ಚತುರ್ದಶೀ

ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನ ಜನನವಾಯಿತು. ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಂದು ಅವನು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಹೋದ ಪ್ರಸಂಗ-ಎಂದು ಇದರಿಂದ ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಹಾಗಾದರೆ ಚೈತ್ರಶುಕ್ಲಪೂರ್ಣಿಮೆಯಂದು ಅಂಜನೇಯನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಏಕೆ ಬಂದಿತು? ಎಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನವಮೀ, ರಾಮಜನ್ಮೋತ್ಸವ, ಸೀತಾಕಲ್ಯಾಣ, ಶ್ರೀರಾಮ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಗಳು ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನಂತರ ಅವನ ಭಕ್ತಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಹನುಮಂತನ ವಿಶೇಷೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಈ ಹನುಮಂತೋತ್ಸವವನ್ನೇ ಹನುಮಜ್ಜಯಂತ್ರಿಯ ದಿವಸವೆಂದು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಲಾಯಿತು ಎಂದು ತರ್ಕಿಸಬಹುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಂಜನೇಯನನ್ನು ಶಿವನ ಅಂಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪುರಾಣಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಚೈತ್ರಶುಕ್ಲ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶಿವನಿಗೂ “ದಮನೋತ್ಸವ”ವೆಂಬ ವಿಶೇಷಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ದಿನವೆಂದು ವಾಯುವೀಯಪುರಾಣವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

“ಸಂವತ್ಸರಕೃತಾರ್ಚಾಯಾಃ ಸಾಫಲ್ಯಾಯಾಖಿಲಾನ್ ಸುರಾನ್ |

ದಮನೇನಾರ್ಚಯೇಚ್ಛ್ರಿತ್ಯಾಂ ವಿಶೇಷೇಣ ಸದಾಶಿವಮ್”

(ವಾ.ಪು. ಪರಿ 11, ಪುಟ - 62)

ಇದರಂತೆ ಶಿವಾಂಶವೆಂದು ಸಂಭಾವಿತನಾಗಿರುವ ಅಂಜನೇಯಸ್ವಾಮಿಗೂ ವಿಶೇಷಪೂಜಾದಿನವಾದ ಇದನ್ನು ಹನುಮಜ್ಜಯಂತ್ರಿಯೆಂದೇ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಯಿತು. ಆ ದಿವಸವನ್ನು “ಪಜೂನೋ ಪೂನೋ” ಎಂದು ಕರೆದು ಸಿದ್ಧಪುರುಷ ಪಜೂನೋ ಎಂಬ ರಾಜಕುಮಾರನ ಜನ್ಮದಿನವನ್ನಾಗಿ ಆಚರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯೂ ಉತ್ತರಭಾರತದಲ್ಲಿದೆ.

ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶುದ್ಧ ತ್ರಯೋದಶಿಯನ್ನು “ಹನುಮದ್ ವ್ರತಂ” ಎಂದು ಅಂಕಿತಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ವೈಕುಂಠೈಕಾದಶೀ ಮತ್ತು ದ್ವಾದಶಿಯ ಪೂಜೆಗಳು ನೆರವೇರಿರುತ್ತವೆ. ಪೂರ್ಣಿಮೆಯ ದಿನ ಶಿವನ ವೈಭವದ ಉತ್ಸವವಾದ ಅಂಧಕಾಸುರ ಸಂಹಾರವು ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಬರುವ ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಶಿವ ಇಬ್ಬರ ಗಾಢ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ

ಮಹಾವೀರ-ಭಕ್ತವರೇಣ್ಯ ಹನುಮನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಈ ಪೂಜಾದಿನವನ್ನೇ ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಹನುಮಜ್ಜಯಂತಿ ಯೆಂದು ಕರೆದಿರುವ ಸಂಭವವಿದೆ.

ಈ ಮೂರು ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದು ಅಂದರೆ ಕಾರ್ತಿಕ ಕೃಷ್ಣ ಚತುರ್ದಶೀ ತಿಥಿಯಂದು ಹನುಮಜ್ಜಯಂತ್ರಿಯೆಂಬ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣ ವಚನಕ್ಕೂ ಪೂಜಾಶಾಸ್ತ್ರವಚನಕ್ಕೂ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸವು ಶಿವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಕೃಷ್ಣಚತುರ್ದಶಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಿಯವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ಶಿವಾಂಶಸಂಭೂತನೆಂದು ಸಂಭಾವಿತನಾಗಿರುವ ಮಾರುತಿಯ ಪೂಜೆಗೂ ಅದು ಪ್ರಶಸ್ತವೇ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವಚನ ಮತ್ತು ಮೂಲದೇವತಾಸಂಬಂಧ ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ ಕಾರ್ತಿಕಕೃಷ್ಣಚತುರ್ದಶೀ ತಿಥಿಯನ್ನೇ ಹನುಮಜ್ಜಯಂತ್ರಿಯ ದಿನವೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತವಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳು ಹೇಳುವ ದಿನಗಳೂ ಹನುಮಂತನ ಆರಾಧನೆಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಆತನ ಜಯಂತಿಯೆಂದು ಆತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರ್ತಿಕ ಕೃಷ್ಣಚತುರ್ದಶಿಯೇ ಅವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಾಗ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳುಳ್ಳ ವಾಕ್ಯಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೆ 'ಒಂದು ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಆ ಪುರಾಣವಾಕ್ಯದಂತೆ ಘಟನೆಯು ನಡೆಯಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಈ ಪುರಾಣವಾಕ್ಯದಂತೆ' ಎಂದು ವಿರೋಧ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ಪುರಾಣವಚನವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

‘ಕ್ಷಚಿತ್ ಕ್ವಚಿತ್ತುರಾಣೇಷು ವಿರೋಧೋ ಯದಿ ಲಭ್ಯತೇ |
ಕಲ್ಪಭೇದಾದಿಭಿಸ್ತತ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಸದ್ಧಿರಿಷ್ಯತೇ”||

ಇದರಂತೆ ಹನುಮಂತನ ಜನ್ಮವು ಒಂದು ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಕೃಷ್ಣ ಚತುರ್ದಶಿಯಂದು ಆಯಿತು. ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶುದ್ಧತ್ರಯೋದಶಿ ಯಲ್ಲಿ ಆಯಿತು, ಇನ್ನೊಂದು ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಚೈತ್ರಶುದ್ಧಪೂರ್ಣಿಮೆಯಂದು ಆಯಿತು ಎಂದು ಮೂರು ಪಕ್ಷಗಳಿಗೂ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಪುರಾಣವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯಾರ್ಥದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಚೈತ್ರ ಮತ್ತು

ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನ ಅವತಾರವಾಯಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವಚನಗಳೂ ಇಲ್ಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕಕೃಷ್ಣ ಚತುರ್ದಶಿಯ ಪಕ್ಷವನ್ನೇ ನಾವು ಮಾನ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇವೆ. ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೈಶಾಖಕೃಷ್ಣ ದಶಮಿಯಂದು ಹನುಮಜ್ಜಯಂತಿ ಯನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದೂ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕಕೃಷ್ಣಚತುರ್ದಶಿಯಂದು ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನ ವಿಶೇಷಪೂಜೆಮಾಡಬೇಕು-ಎಂದರೆ 'ಮೇಷಲಗ್ನ'ದಲ್ಲಿ ಅವನ ಅವತಾರವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮೇಷಲಗ್ನವು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಮಾಸ ಶಿವರಾತ್ರಿಯೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಅವತಾರದ ವಿಶೇಷ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು" ಅಂದು ರಾತ್ರಿವ್ಯಾಪಿನಿಯಾಗಿರುವ ಚತುರ್ದಶೀ ತಿಥಿಯನ್ನೇ ಪೂಜಾದಿನವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು.

ಪೂಜಾವಿಧಿ

ಆ ದಿವಸ ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವರು ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಉಪವಾಸಮಾಡಲು ಅಶಕ್ತರಾದವರು ದೇವರಿಗೆ ನಿವೇದನ ಮಾಡಿದ ಫಲ, ಮೂಲ, ಕ್ಷೀರ ಮುಂತಾದ ಸಾಕ್ಷಿಕ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಬಹುದು. ವ್ರತದ ಆಚರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣದೇವರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡುವವರು ಪೂಜಾಸಮಯದವರೆವಿಗೂ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ಅನಂತರ ದೇವರ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ವ್ರತದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೆಯುಳ್ಳವರು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ದಿನಪೂರ್ತಿ ನೇಮದಲ್ಲಿರಬೇಕು. ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮದೇವರ ಪೂಜಾನಂತರ ಅವರ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಪ್ರಾಣದೇವರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪಂಚೋಪಚಾರ ಷೋಡಶೋಪಚಾರವೇ ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಉಪಚಾರಗಳಿಂದ ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಸ್ನಾನದ ಉಪಚಾರದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಮೃತದ ಸ್ನಾನವು ಪ್ರಶಸ್ತ. ಅಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಸುಗಂಧತೈಲದ ಲೇಪನೆ ಮತ್ತು ಕುಂಕುಮಧಾರಣೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನೈವೇದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದು ಕಡಲೆ ಮತ್ತು ಬೆಲ್ಲಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಪ್ರಸಾದ. ಪೂಜೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ನೃತ್ಯಗೀತವಾದ್ಯ ಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವಂತೆಯೇ ದೇವರ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೇವಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲವಿದ್ಯೆಯನ್ನು (ಕುಸ್ತಿ, ವ್ಯಾಯಾಮ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು)

ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದವರು ರಾತ್ರಿ ಪೂರ್ತಿ ಆಗಲೂ ಜಾಗರಣೆ ಮಾಡಿ ದೇವರ ಗುಣಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ವಿಧಿ-ವಿಜ್ಞಾನ

1. ಹನುಮಂತನು ಪರಬ್ರಹ್ಮಮೂರ್ತಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಶ್ರೀರಾಮನ ಪೂಜೆಯ ಅನಂತರ ಅವನಿಗೆ ನಿವೇದಿತವಾದ ಪ್ರಸಾದಗಳನ್ನು ಅಂಜನೇಯನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು ಸಾಧುವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂಜನೇಯನು “ದಾಸೋಹಂ ಕೋಸಲೇಂದ್ರಸ್ಯ ರಾಮಸ್ಯಾಕ್ಷಿಷ್ಠಕರ್ಮಣಃ” “ಅಕ್ರೂರಸ್ತಭಿವಂದನೇಽಥ ಹನುಮಾನ್ ದಾಸ್ಯೇ ಚ ಸಖ್ಯೇರ್ಜುನಃ” ಎಂಬಂತೆ ದಾಸ್ಯಭಕ್ತಿಗೆ ಎತ್ತಿದ ಕೈ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತರು “ಪ್ರಸಾದಂ ವಾಂಛಧ್ವಿಃ” ಎಂಬಂತೆ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದವನ್ನೇ ಬಯಸುವವರು. ಪ್ರಾಣಸ್ವರೂಪನಾದ ಹನುಮನಿಗೆ ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರನೂ, ಪ್ರಾಣಾರಾಮನೂ ಆದ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ತಾನೇ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು.

ಅಂಜನೇಯನಿಗೆ ಪಂಚಾಮೃತಸ್ನಾನವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಏಕೆ ಹೇಳಿದೆ? ಎಂದರೆ ಆತನೂ ಶಿವನಂತೆಯೇ ಅಭಿಷೇಕಪ್ರಿಯ. ಪಂಚಪ್ರಾಣಸ್ವರೂಪನಾದ ಆ ದೇವನಿಗೆ ಪಂಚಾಮೃತಗಳಿಂದ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡುವುದು ಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ. ಕ್ಷೀರ (ಹಾಲು), ದಧಿ (ಮೊಸರು), ಫೃತ (ತುಪ್ಪ), ಮಧು (ಜೇನುತುಪ್ಪ) ಮತ್ತು ಸಕ್ಕರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಪಂಚಾಮೃತಗಳು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ ಮಾಧುರ್ಯ ಇದ್ದರೂ ಎಲ್ಲವೂ ರುಚಿಕರವಾಗಿರುವಂತೆ ಭಗವಂತನ ಪಂಚವಿಧದ ಪೂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಭಗವಂತನಿಗೂ ರುಚಿಕರವಾಗಿವೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಇಹಪರ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಭೌತಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗಲೂ ಇವು ಅಧಿವ್ಯಾಧಿನಿವಾರಣೆಗೆ ಮಹಾಷಧಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಎ) ಕ್ಷೀರಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಕ್ಷೀರವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಇದು ಸಿಹಿ, ಶೀತಲ, ಮೃದು, ಸ್ನಿಗ್ಧ, ಗಾಢ, ಅಂಟುವುದು, ಭಾರವುಳ್ಳದ್ದು, ಮಂದ ಮತ್ತು ಪ್ರಸನ್ನವಾದುದು. ಓಜಸ್ಸನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠತಮವಾದ ರಸಾಯನ ಎಂದು ಚರಕಸಂಹಿತೆಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾದು ಶೀತಂ ಮೃದು ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಗಾಢಂ ಚ ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಪಿಚ್ಛಲಂ |
ಗುರು ಮಂದಂ ಪ್ರಸನ್ನಂ ಚ ಗವ್ಯಂ ದಶಗುಣಂ ಪಯಃ ||

ತದೇವಂ ಗುಣಮೇವೌಜಃ ಸಾಮಾನ್ಯಾದಭಿವರ್ಧಯೇತ್ |
ಪ್ರವರಂ ಜೀವನೀಯಾನಾಂ ಕ್ಷೀರಮುಕ್ತಂ ರಸಾಯನಮ್ ||

ಚರಕ. ಸೂ. (27, 217-218)

ಬಿ) ಮೊಸರು ರುಚಿಕರವಾದುದು, ಅಗ್ನಿವರ್ಧಕ, ಶುಕ್ರವರ್ಧಕ, ಸ್ನೇಹವನ್ನಂಟುಮಾಡುವುದು. ಬಲವರ್ಧಕ. ಪಾಕಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹುಳಿ ಮತ್ತು ಉಷ್ಣವನ್ನು ತರುವುದು. ವಾತವನ್ನು ಹೊಗಲಾಡಿಸುವುದು. ಮಂಗಲಕಾರಿ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಟಿಕರ. ಪೀನಸ, ಅತಿಸಾರ, ಶೀತಕ, ವಿಷಮಜ್ಜರ, ಅರುಚಿ, ಮೂತ್ರಕೃಚ್ಛ ಮತ್ತು ದುರ್ಬಲತೆಯ ರೋಗಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು ಎಂದು ಅದೇ ಗ್ರಂಥವೇ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

ರೋಚನಂ ದೀಪನಂ ವೃಷ್ಣಂ ಸ್ನೇಹನಂ ಬಲವರ್ಧನಮ್ |
ಪಾಕೇಽಮುಷ್ಣಂ ವಾತಘ್ನಂ ಮಂಗಲಂ ಬೃಂಹಣಂ ದಧಿ ||
ಪೀನಸೇ ಚಾತಿಸಾರೇ ಚ ಶೀತಕೇ ವಿಷಮಜ್ಜರೇ |
ಅರುಚೌ ಮೂತ್ರಕೃಚ್ಛೇ ಚ ಕಾರ್ಶ್ವೇ ಚ ದಧಿ ಶಸ್ತಕೇ ||

(ಚರಕ, ಸೂ 27, 225-226)

ಸಿ) ಹಸುವಿನ ತುಪ್ಪವು ಬುದ್ಧಿಕಾಂತಿ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನಂಟುಮಾಡುವುದು, ಬಲಕಾರಿ, ಮೇಧೆಯನ್ನಂಟುಮಾಡುವುದು, ಶುದ್ಧಿಕಾರಿ, ವಾತಹರ, ಶ್ರಮಹರ, ಸ್ವರವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದು. ಪಿತ್ತಹರ, ಪುಷ್ಟಿಕರ, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು. ಪಚನದಲ್ಲಿ ಮಧುರವಾದುದು, ಶುಕ್ರವರ್ಧಕ, ಶರೀರದ ಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನಂಟುಮಾಡುವುದು. ಆಗತಾನೇ ತೆಗೆದ ತುಪ್ಪವು ಅತ್ಯಂತ ಗುಣಕಾರಿ. ಹಸುಗಳ ತುಪ್ಪವು ಅಮೃತ, ವಿಷನಾಶಕ, ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಹಿತಕರ, ಆರೋಗ್ಯಕರ, ಆಯುಸ್ಸು, ಬಲ, ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು, ಶ್ರೇಷ್ಠತಮರಸಾಯನ ಎಂದು ಯೋಗರತ್ನಾಕರವು ಸಾರುತ್ತದೆ.

ಧೀಕಾಂತಿಸ್ತುತಿಹಾರಕಂ ಬಲಕರಂ ಮೇಧಾಕರಂ ಶುದ್ಧಿಕೃತ್ |
ವಾತಘ್ನಂ ಶ್ರಮನಾಶನಂ ಸ್ವರಕರಂ ಪಿತ್ತಾಪಹಂ ಪುಷ್ಕಿದಮ್ ||
ವಹ್ನೇಃ ವೃದ್ಧಿಕರಂ ವಿಪಾಕಮಧುರಂ ವೃಷ್ಣಂ ವಪುಃಸ್ಥೈರ್ಯದಮ್ |
ಸೇವ್ಯಂ ಗವ್ಯಷ್ಟತೋತ್ತಮಂ ಬಹುಗುಣಂ ಸದ್ಯಃ ಸಮಾವರ್ತಿತಮ್ ||

ಸರ್ಪಿರ್ಗವಾಂ ಚಾಮೃತಕಂ ವಿಷಘ್ನಂ
ಚಕ್ಷುಷ್ಯಮಾರೋಗ್ಯಕರಂ ಚ ವೃಷ್ಯಮ್ |
ರಸಾಯನಂ ಮಂದಮತೀವ ಮೇಧ್ಯಂ
ಸ್ನೇಹೋತ್ತಮಂ ಚೇತಿ ಬುಧಾಃ ಸ್ತುವನ್ತಿ ||

ಡಿ) ಜೇನುತುಪ್ಪವು ವಾತಕರ, ಗುರು, ಶೀತಲ, ರಕ್ತಪಿತ್ತ ಮತ್ತು ಕಫಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು, ಗಾಯಗಳನ್ನು ವಾಸಿಮಾಡುವುದು, ಕಫ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕುವುದು, ಒಗಚು ಮತ್ತು ಸಿಹಿ ಎಂದು ಚರಕಸಂಹಿತೆಯ ಉಲ್ಲೇಖ.

ವಾತಲಂ ಗುರು ಶೀತಂ ಚ ರಕ್ತಪಿತ್ತಕಫಾಪಹಮ್
ಸಂಧಾತ್ಯ ಭೇದನಂ ರೂಕ್ಷಂ ಕಷಾಯಮಧುರಂ ಮಧು (ಚರಕ ಸೂ.27-244)

ಇ) ಎಲ್ಲ ಸಕ್ಕರೆಗಳೂ ಬಾಯಾರಿಕೆ, ರಕ್ತಪಿತ್ತ ಮತ್ತು ದಾಹಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತದೆ.

ತೃಷ್ಣಾಸ್ಯಕ್ತಿತ್ತದಾಹೇಷು ಪುಶಸ್ತಾಃ ಸರ್ವಶರ್ಕರಾಃ || (ಚರಕ. ಸೂ. 27-241)

ಈ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಅವು ಒಂದೊಂದೂ ಓಷಧಿಯಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಪರಸ್ಪರಯೋಗದಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ದೋಷ ಪರಿಹಾರಕಾರಿಗಳೂ ಆಗಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಉಪವಾಸದಿಂದ ಪಿತ್ತವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಫೃತ ಮತ್ತು ಮಧುಗಳು ಪಿತ್ತಪರಿಹಾರಕರಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಜೇನುತುಪ್ಪವು ವಾತಕಾರಿ ಆದರೆ ಮೊಸರು ವಾತಪರಿಹಾರಕಾರಿ. “ದಧಿ ವಾತಚಿತ್” ಹಾಲು ಮತ್ತು ತುಪ್ಪಗಳಂತೂ ಉಪವಾಸದೋಷಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. “ಗವ್ಯೇ ಕ್ಷೀರಘೃತೇ ಶ್ರೇಷ್ಠೇ” (ಅಷ್ಟಾಂಗ 5-41)

“ಉಪವಾಸಾದ್ಧೃಢಾಷ್ವಸ್ತ್ರೀಮಾರುತಾತಪಕರ್ಮಭಿಃ ಕ್ಷಾಂತಾನಾಂ
ಅನುಪಾನಾರ್ಥಂ ಪಯಃ ಪಥ್ಯಂ ಯಥಾಮೃತಮ್” (ಚರಕ ಸೂ. 27-320)

ಹೀಗೆ ಭೌತಿಕವಾಗಿ ಮಹಾಗುಣಕಾರಿಗಳಾಗಿರುವ ಈ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿ ಪ್ರಸಾದಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗ ಅದರಿಂದ ಧಾತುಪ್ರಸನ್ನತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಧ್ಯಾನವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅಮೃತತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಮೃತ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿದೆ.

(ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಮಾತು. ಈ ಪಂಚಾಮೃತಯೋಗದ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಬಹಳಕಾಲಾನಂತರ ಕುಡಿಯದೆ, ಅಭಿಷೇಕವಾದೊಡನೆಯೇ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇವಿಸಬೇಕು. ವಿಳಂಬವಾದರೆ ಅದರ ಸೇವನೆಯು ಅನಾರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.)

2.ಹಾಗೆಯೇ ಅಂಜನೇಯನ ವಿಶೇಷ ನೈವೇದ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಳಿರುವ ಕಡಲೆ ಮತ್ತು ಬೆಲ್ಲಗಳ ಯೋಗವು ಭೌತಿಕವಾಗಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಲಾಭಕಾರಿ. ಕಡಲೆಯು “ಚೇನಕಃ ಶೀತಲೋ ರೂಕ್ಷಃ ಪಿತ್ತರಕ್ತಕಫಾಪಹಃ | ಲಘುಃ ಕಷಾಯೋ ವಿಷ್ಣಂಭೀ ವಾತಲೋ ಜ್ವರನಾಶನಃ ||

ಎಂದು ಭಾವಪ್ರಕಾಶವು ಹೇಳುವಂತೆ ಶೀತಲ, ರೂಕ್ಷ, ರಕ್ತಪಿತ್ತ ಮತ್ತು ಕಫಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು, ಲಘು, ಒಗಚು, ಮಲವನ್ನು ತಡೆಯುವುದು, ವಾಯುವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಜ್ವರಹರ. ಹಸಿಯ ಕಡಲೆಯು ಕೋಮಲ. ಅತಿರುಚಿಕರ, ಪಿತ್ತಶುಕ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಪಥ್ಯವಾದುದು.

ಬೆಲ್ಲವು ಶಕ್ತಿವರ್ಧಕ, ಗುರು, ಸ್ನಿಗ್ಧ, ವಾತಪರಿಹಾರಕ ಮತ್ತು ಮೂತ್ರಶೋಧಕ. ಕಡಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳಿದ್ದರೂ ಅದು ವಾತಕಾರಿ. ಆದರೆ ಬೆಲ್ಲವು ಸೇರುವುದರಿಂದ ವಾಯುಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೆರಡರ ಯೋಗದಿಂದ ಗುಣವೃದ್ಧಿಯೂ, ದೋಷನಿವೃತ್ತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವರ ಪ್ರಸಾದಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸಿದಾಗ ಆಧಿನಿವಾರಣೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ನೈವೇದ್ಯದ ಸ್ವೀಕಾರದಿಂದ ದೇಹಬಲ, ಬುದ್ಧಿಬಲ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಬಲ ಎಲ್ಲವೂ ಕೂಡಿಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಅಂಜನೇಯನಿಗೆ ಈ ಕಡಲೆ ಬೆಲ್ಲಗಳ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಕಾರಣವೇನು? ಎಂದರೆ ಕಪಿಗಳಿಗೆ ಕಡಲೆ ಮತ್ತು ಬೆಲ್ಲಗಳು ತುಂಬಾ ಪ್ರಿಯ. ಆದುದರಿಂದ ಕಪಿರೂಪದ ದೇವನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ ಎಂದು ಲೋಕಾಭಿರಾಮವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡಬಹುದು. ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಕಪಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಕಡಲೆಕಾಯಿ ಮತ್ತು ಬೆಲ್ಲವನ್ನು ಏಕೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕಪಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಮೈಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ರೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಹೇನು, ಕೂರೆಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕಪಿರೂಪದ ಹನುಮಂತದೇವರಿಗೆ ಆ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಏಕೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೂ ಕೇಳಬಹುದು. ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಕಡಲೆಬೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಶೇಷನೈವೇದ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಳಲು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕಾರಣವು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹನುಮಂತನ ದಿವ್ಯಸ್ವರೂಪದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ? ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅದರ ಕಾರಣವನ್ನು ಅನ್ವೇಷಣೆಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದಾಗ ಮೇಲ್ಕಂಡ

ದ್ರವ್ಯಯೋಗವನ್ನು ಪ್ರಸಾದಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸಿದಾಗ ಅದು ಆಂಜನೇಯನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಕೇಂದ್ರಗಳ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವು ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷರ ಶೋಧಕರಿಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಮಾರುತಿಗೆ ಪೀಡಾಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ, ವೀಳೈದೆಲೆಯ ಹಾರವನ್ನೂ, ಉದ್ದಿನ ವಡೆಯ ಹಾರವನ್ನೂ ಹಾಕುವುದೂ ಉಂಟು.

3. ಇನ್ನು ದೇವರ ಮುಂದೆ ಮಲ್ಲವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಸೇವೆಯ ವಿಷಯ. ಹನುಮಂತನು ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲರ ಮಲ್ಲ. ಮಲ್ಲವಿದ್ಯೆಯು ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಕರಗತವಾಗುವುದು. ಅವನ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಬಂದ ಆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅವನ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಸೇವಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಆತನು ಹೊರಗಿನ ಮಲ್ಲರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅಂತಃಪ್ರಕೃತಿಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕರನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ರಾಕ್ಷಸಮಲ್ಲರನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅದ್ವಿತೀಯನು ಎಂಬುದನ್ನು ಆಗ ಮನನಮಾಡಬೇಕು.

4. ಹನುಮಜ್ಜಯನ್ತಿಯ ದಿವಸ ಹಗಲು ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತನ ಪವಿತ್ರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಮನನಮಾಡುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣದ ಸುಂದರಕಾಂಡವನ್ನು “ಹನುಮದ್ವಿಜಯ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಾಂಡದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಆತನ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯ ಮತ್ತು ವಿಜಯಪರಂಪರೆಯ ಉಲ್ಲಾಸವೇ ಬೆಳಗುತ್ತಿದೆ.

ಶ್ರುತ್ವಾ ತು ಪಂಚಮಂ ಕಾಂಡಂ ಹನುಮದ್ವಿಜಯಾಂಕಿತಮ್ ”

“ಹನುಮದ್ವಿಜಯಂ ಕಾಂಡಂ ಯಃ ಪಾರಾಯಣಮಾಚರೇತ್”

ಆ ಗ್ರಂಥರತ್ನವನ್ನು ಆ ದಿವಸ ಪಾರಾಯಣಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವ ಇತರ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಆ ಮಹಾತ್ಮನ ದಿವ್ಯಗುಣಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಹನುಮಜ್ಜಯನ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಕಂಡ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಕಾಲವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ ಹನುಮಂತನು ಶ್ರೀರಾಮದೇವರಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯಭಾವವುಳ್ಳ ಭಕ್ತೋತ್ತಮ.

“ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ಜೀವನವೇ ತನ್ನ ಜೀವನಂ ತನ್ನ ಭಕ್ತರ್ ತಿಳಿಯೆ ತಾಂ

ಬೇರೆಯಲ್ಲ” “ಹನುಮನ ಮತವೇ ಹರಿಯ ಮತ” ಎಂಬಂತೆ ಆತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಆತನ ಆಶಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿದಾಗ, ಆತನ ಚೈತನ್ಯಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮನಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಧಿಯುಂಟಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಆದುದರಿಂದ ದಾಸವರೇಣ್ಯನೂ ಭಗವಂತಭಗವತಿಯರಿಗೆ ಪ್ರಿಯತಮನೂ ಆಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಹನುಮಂತನ ಜಯನ್ತಿಯ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಆಧಿ-ವ್ಯಾಧಿ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಭಗವತ್ತೀತಿ ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀಯಸ್ಸನ್ನೂ ಪ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೂ ಬಯಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ಮಂಗಳವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ ಈ ಪರ್ವ.

ಚೈತ್ರಮಾಸದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ವಸಂತನವರಾತ್ರಿದುರ್ಗಾಪೂಜಾ (ಚೈತ್ರಶುದ್ಧಪ್ರಥಮೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಒಂಭತ್ತು ಅಹೋರಾತ್ರಗಳು), ಭ್ರಾತೃದ್ವಿತೀಯಾ (ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ದ್ವಿತೀಯಾ), ಜಗದೀಶವ್ರತ (ಚೈತ್ರಮಾಸದ ನಾಲ್ಕು ಸೋಮವಾರಗಳು), ಅರುಂಧತೀ ವ್ರತ (ಚೈತ್ರಶುದ್ಧಪ್ರಥಮೆಯಿಂದ ತೃತೀಯೆಯವರೆಗೆ), ಗಣಗೌರೀ ವ್ರತ (ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ತೃತೀಯಾ), ಶೀತಲಾಷ್ಟಮೀ (ಚೈತ್ರಕೃಷ್ಣ ಅಷ್ಟಮೀ), ಅನಂಗತ್ರಯೋದಶೀ (ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ತ್ರಯೋದಶೀ) ಇತ್ಯಾದಿ ವ್ರತ-ಪರ್ವಗಳನ್ನೂ ಆಚರಿಸುವ ಕಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಉದಾಹರಣೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಎಲ್ಲ ಹಬ್ಬಗಳೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆ-ಉತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವವರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುಖ್ಯವೇ ಆಗಿವೆ. ಆದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಹಬ್ಬಗಳ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ಉಲ್ಲೇಖ, ಅವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆ ಮುಂತಾದ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ವಿವೇಚನೆಮಾಡಿದ್ದೇವೆ.

* * * * *